

İktisatta Denge ve Dengesizlik Kavramlarına Yönelik Kuramsal Tartışmalar

Hasan İSLATİNCE*

Özet: Denge ve dengesizlik kavramları değişik iktisat okulları arasında önemli bir ayırım noktasını oluşturmaktadır. İktisat teorisi tarihinin temel tartışma eksenini bu kavramlardan birinin kabul edilmesine bağlı olarak şekillenmektedir. İktisat literatürü ağırlıklı olarak denge kavramının kabul edilmesine bağlı bir gelişme göstermesine karşılık, dengesizlik yaklaşımı tartışmaları da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Dengesizlik okulunun temelleri 1930'lu yıllara kadar uzanmaktadır. Önce Keynes, daha sonra J.R. Hicks, esnek fiyatlarda meydana gelen ayarlamaların bütün piyasalarda dengenin sağlanabilmesi için yeteri kadar güçlü olmadığını ortaya koymuştur. 1960'lı yılların sonlarında ise, Axel Leijonhufvud büyük ölçüde anlamını yitirmiş olan bu olguyu gündeme getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Denge, Dengesizlik, Neo-Klasik-Keynesyen, Monetarist, Yeni Klasik, Yeni Keynesyen, Post Keynesyen

Theoretical Debates About Concepts of Equilibrium and Disequilibrium in Economics

Abstract: Equilibrium and disequilibrium concepts are important distinction points among different economics approaches. The history of economic theory is stylized by depending which of these approaches is accepted. Although economics literature shows a development toward accepting heavily equilibrium concept, discussions on disequilibrium economics have an important place in the literature. Foundations of disequilibrium approach go back until 1930s. Keynes and, in later dates, J.R Hicks pointed out that adjustments through flexible prices are not powerful enough to restore equilibrium in all markets. During the end of 1960s, Axel Leijonhufvud brought the disequilibrium phenomenon back into economics literature.

Keywords: Equilibrium, Disequilibrium, Neoclassical-Keynesian, Monetarist, New Classical, New Keynesian, Post Keynesian

GİRİŞ

Dengesizlik okulunun temelleri 1930'lu yıllara kadar uzanmaktadır. 1936 yılında Keynes'in Genel teorisinin yayınlanmasından sonra, bu teorisinin akademik çevrelerde benimsenmesinde J.R. Hicks'in önemli katkıları olmuştur. Bu çerçevede geliştirilen IS-LM analizi sayesinde Keynesçi iktisat çerçevesinde önerilen iktisat politikalarını ana uygulama koşulları belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonraki yıllarda Phillips eğrisi türünden

*Yrd.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü

güncelleştirilen bu analiz 70 yıllarda yaşanan petrol şoklarının yarattığı kriz ortamında hem politika yapımcıları hem de teorik iktisatçılar tarafından sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulamayla birlikte iktisat teorisinde temel bir ayrışma ortaya çıkmış ve kökeni klasik iktisat önermelerine dayalı denge yaklaşımını öne alan yeni iktisat önermeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Tartışmanın bugün gelinen noktasında Klasik ve Keynesyen gelenekte olan ancak denge kavramı üzerinde ortak noktaları olduğu söylenebilecek iktisatçılar söz konusu dur.

Bu çalışmada öncelikle “denge yaklaşımı”na yönelik teorik düşünceler açıklanacak ve daha sonra Klasik ve Keynesyen görüşlerin temel ilkelerinin bağdaştırılabileceğini savunan, Neo-Klasik Keynesyen sentez ele alınacaktır. Son olarak. “dengesizlik yaklaşımı” incelenecektir..

DENGE YAKLAŞIMI

Makroekonomik olayları “denge” modelleri çerçevesinde açıklamaya yönelik birçok görüş mevcuttur. “Denge” ifadesi ile ücretlerin ve fiyatların arz ve talebi eşitlemek üzere anında ayarlandığı modeller ifade edilmektedir. Aşağıda “denge “ yaklaşımını benimsemiş Monetarist ve Yeni Klasik Teorinin konuya yaklaşımları incelenecektir.

Monetarist Yaklaşım

1960'ların sonlarında Neo-Klasik Keynesyen teori monetarizm adı verilen farklı bir düşünce ekolünün eleştirisine uğradı. Yapılan kurumsal eleştirilerle makro analizde para teorisi yeniden oluşturuldu. Keynesyen ve Monetaristler arasındaki tartışma iki temel nokta üzerinde odaklandı. Bunlardan birincisi, nominal faiz oranları, fiyatlar genel düzeyi ve hasıla arasındaki ilişki; ikincisi ise, makro ekonomik istikrar politikalarının ekonomideki rolü.

Monetarist düşünceye göre, para makro ekonomide son derece önemlidir. Para miktarındaki değişiklikler kısa dönemde hasıla ve işsizlik üzerinde etkili olurken, uzun dönemde sadece fiyatlar üzerinde etkilidir. Friedman'a göre “ para nominal gelir üzerinde her zaman etkili olurken, reel geliri sadece kısa dönemde değiştirir” (Friedman, 1970:217). Ekonomik istikrarın nasıl korunacağına ilişkin soruyu Friedman 1968'de yazdığı “ The Role of Monetary Policy” adlı makalesinde tartışmıştır. Tartışma Keynesyen teorisinin uzun dönemde işsizlik üzerine parasal bir açıklama getirememesinden kaynaklanmaktadır. Friedman analizinde iki soruya yanıt aramaktadır. Birinci soru, para politikasının sınırları ne olmalıdır? İkinci soru, para otoriteleri para politikasını nasıl kullanmalıdır? İlk soruya Friedman, Phillips eğrisine beklentileri dâhil ederek yanıt verir. Friedman'ın tezi, uzun dönemde Phillips eğrisinin istikrarsız olduğu yönündedir. Çünkü politika yapımcılar yanlış

beklentilerle ekonomik sistemi karıştırabilirler. Friedman, Phillips eğrisinin değiştirilmiş versiyonun da, Phillips eğrisine enflasyonla ilgili beklentileri ekleyerek politika yapıcıların yanlış algılamalarının ekonomide etkili olabileceğini göstermiştir. Friedman ekonomik birimlerin adaptif beklentilere sahip olduklarını ve geleceğe yönelik tahminlerini, geçmiş dönem verilerine göre yaptıklarını varsaymaktadır. Friedman modelini şu şekilde formüle eder;

$$P_t^0 = f(P_{t-\lambda}), \lambda \in [1, 2, \dots] \quad (1)$$

P_t^0 , t periyodunda beklenen enflasyon oranı ve $P_{t-\lambda}$ ise geçmişte gerçekleşen enflasyon oranıdır. Uyumcu bekleyişler modelinde, parasal genişleme politikasının sonucu ne olur? Friedman'a göre parasal genişlemenin gerçek etkisi özellikle tüketim ve yatırım üzerinde olacaktır ve sonuçta enflasyon oranı artacaktır. Adaptif beklentiler geçerliyen, ekonomik birimler eninde sonunda enflasyon oranını öğrenecekler ve beklentilerini gerçekleşen enflasyon oranıyla eşit bir düzeyde değiştireceklerdir. Bu gerçekleştiğinde işsizlik oranı önceki düzeyine geri dönecektir. Friedman uzun dönemde parasal politikaların ekonomide reel dalgalanmalara neden olmayacağını kabul eder ve Phillips eğrisinin istikrarını reddeder. Friedman "...enflasyonla işsizlik arasındaki değiş-tokuş ilişkisi geçicidir, sürekli bir değiş tokuş ilişkisi yoktur" (Friedman, 1968:11) görüşündedir.

Friedman'ın analizindeki ikinci adım, para otoritelerinin parasal politikalar üzerindeki davranışlarıdır. Friedman, eğer para otoriteleri devamlı olarak parasal genişlemeye giderlerse, ekonomide doğal işsizlik oranının altına inilebileceğini ancak bunun artan bir enflasyonla gerçekleşeceğini savunur.

Yeni Klasik Teori

Keynesyen Ortodoksluğa ve Neo-klasik senteze karşı çıkan son okul, 1970'lerin başlarında ortaya çıkan Yeni Klasik okuldu. Bu okul, rasyonel beklentiler hipoteziyle genel denge modelini birleştirdi. Yeni Klasikler, Keynesyen eksik istihdam dengesi yaklaşımına ve beklentiler eklenmiş Phillips eğrisine çeşitli eleştiriler yöneltmişlerdir. Neo-Klasik Keynesyen modelin stagflasyon sürecine yönelik yeterli açıklamalar getirememesi, Yeni Klasiklerin eleştirilerine sebep olmuştur. Örneğin Lucas ve Sargent'ın iddiası "...önergeler Keynesyen modellere dayanır bu önergeler 1930'lardan sonra en yüksek işsizlik oranlarını yarattı. Bu büyük ölçüde ekonometrik başarısızlıktı" (Lucas-Sargent:1981:303). Belirli ekonomik değişkenleri (Üretim, İşsizlik ve fiyatlar genel seviyesi) önceden tahmin edemedikleri için Neo-klasik Keynesyen modellerin bazı ekonometrik başarısızlıkları olduğuna göre, Yeni Klasikler Keynes'in teorisinin para ve maliye politikaları için iyi bir kılavuz olmadığını ileri sürdüler.

Diğer düşünce okulları gibi, Yeni Klasikler teorilerini genel varsayımlar kümesine dayandırır. İlk varsayım, bireyler reel ekonomik kararlarında (yatırım ve tüketim) sadece reel (parasal ve nominal faktörlere karşı çıkarak) faktörleri temel alırlar. İkinci varsayım, piyasaların daima temiz olduğu ve bu nedenle bireylerin daima dengede olduğudur. Devamlı piyasa temizlenmesinin olmadığı fakat rasyonelliğin varsayıldığı Neo-klasik sentezin mikro kuruluşları istikrarsızdır. Böylece klasik iktisatçıların çoğu dengeyi sınırlı bir durum olarak ele alırken, Yeni Klasik iktisatçıların dengenin devamlı elde edileceğine inanırlar. Üçüncü varsayımda, bireylerin rasyonel beklenti içinde olduğu ve sistematik hata yapmayacaklarıdır.

Matematik olarak rasyonel beklentiler şu şekilde sunulabilir:

$$P_{t+\lambda}^0 = f(P_{t+\lambda}), \lambda \in \{1, 2, \dots\}$$

$P_{t+\lambda}^0$, $t + \lambda$ döneminde beklenen enflasyon oranı

$P_{t+\lambda}$, $t + \lambda$ döneminde enflasyon oranının matematiksel beklentisi ve I_t , t döneminin sonunda elde edilebilir bilgi seti.

Talep şokları ihmal edildiğine göre Yeni Klasikler reel dünyadaki üretim ve işsizlik üzerinde gözlemlenen dalgalanmaları nasıl açıklayacaklar? Yeni Klasiklere göre reel üretimdeki döngüsel dalgalanmalar ekonomideki teknolojik ve verimlilik değişimlerinden dolayı reel konjonktür döngüsü olarak açıklanabilir.

Rasyonel Beklentiler Hipotezini makro ekonomik modellerde başlangıç olarak kabul etmek gerekir. Lucas'a göre, "mevcut bilgi ve beklentiler arasındaki ilişkiye dayalı Rasyonel Beklentiler Hipotezi adaptif beklentiler yaklaşımına göre çok daha tatmin edicidir" (Lucas, 1972:104). Yeni Klasik analiz işsizlik ve enflasyon arasında bir ilişkinin Rasyonel Beklentiler Hipotezi altında var olamayacağını iddia etmiştir. Yeni Klasiklere göre, para ve maliye politikalarının kısa dönemde etkili olabilmesi için, ancak beklentilerde bir hata olması gerekir. Aksi takdirde yeni politikaların beklenmesi durumunda hiçbir reel etki söz konusu olmayacaktır. Üstelik beklentilerde bir hata olmuş olsa bile, bu çok kısa bir sürede telafi edilecek ve ekonomi yine uzun dönem dengesinde bulunan hasıla düzeyine geri dönecektir.

NEO-KLASİK KEYNESYEN SENTEZ

Neo-klasik Keynesyen sentez Say kanunun geçersizliğinden hareket etmektedir. Çünkü Keynesyen teori piyasalarda birtakım yapışkanlık ve belirsizlikleri varsaymaktadır. Keynes'in analitik yapısına yönelik Neo-Klasik Keynesyen yaklaşımı açıklayan iki yaklaşım vardır. İlk yaklaşım, likidite

tuzağının varlığından dolayı istem dışı işsizliği tartışan Hicks'in IS-LM analizidir. Dengesizlik teorisi olarak adlandırılan diğer yaklaşım ise, ekonomi kısmi denge konumundan genel denge konumuna hareket ettiğinde Keynes'in efektif talep prensiplerini yorumlar. Bu iki yaklaşım aşağıda açıklanacaktır.

Hicks'in Yaklaşımı

Neo-Klasik Keynesyen iktisadın önde gelen isimlerinden olan J.R.Hicks, Walras ve Pareto'nun genel denge sistemini yine tam rekabet varsayımı altında kurmuştur. Hicks'in Walras ve Pareto'dan fazla söylediği; tam rekabet koşullarında gelir etkisinin ve tamamlayıcı ilişkilerin sistemin istikrarını bozabileceğidir. Buna karşılık sistemde istikrarı sağlayabilecek öğelerde vardır. Dolayısıyla statik tam rekabet şartlarında sistem istikrarlıdır.

Hicks Keynesyen teori ile Klasik teoriyi karşılaştırdığı “Mr. Keynes ve Klasikler” (Hicks, 1937:145-159) isimli makalesinde, Keynes'in Genel Teorideki görüşlerini klasik iktisadın temel ilkeleri ile bağdaştırarak bir bakıma iki teorinin sentezini yapmıştır. Keynesyen ve Klasik teorinin benzer yapıları olduğunu kabul eden Hicks, bu durumu üç şekilde formüle eder (Filho, 1996).

KLASİK MODEL	(1)	$M=kl$
	(2)	$Ix=C(i)$
	(3)	$Ix=S(i,I)$
KEYNES'İN ÖZEL MODELİ	(1)	$M=L(i)$
	(2)	$Ix=C(i)$
	(3)	$Ix=S(I)$
KEYNES MODELİ	(1)	$M=L(i,I)$
	(2)	$Ix=C(i)$
	(3)	$Ix=S(i)$

(M= para miktarı, k= Cambridge eşitliğinde Marshall sabiti, I= gelir seviyesi, Ix= toplam yatırım, i= faiz oranı, S= tasarruf)

Her modelin birinci denklemi LM eğrisini belirlerken, diğer iki denklem IS eğrisini belirlemektedir. “Keynes'in özel modeli” “Klasik modelden” iki noktada ayrılmaktadır. Tasarruf fonksiyonu ve para talebi fonksiyonu. Hicks, adı geçen modellerdeki temel farkın para talebiyle ilişkili olduğunu iddia eder. “Keynes'in özel modeli”nde para talebi likidite tercihi fonksiyonu ile açıklanırken, “Klasik model”de Cambridge miktar eşitliği ile açıklanır. Buna rağmen Hicks, bu farklılığın konuyla ilgisiz olduğunu iddia etmektedir. Çünkü “Keynes'in özel” modeliyle “Keynesyen model” karşılaştırıldığında, Keynes'in para talebi fonksiyonuna faiz oranını ilave etmesi, Cambridge miktar

eşitliği ile bir çelişki oluşturmaz (Hicks, 1937:152).

Hicks'e göre, spekülâtif para talebi faiz oranına bağılı olarak tam esnektir ve Keynesyen para talebi ile klasik para talep ide benzer ilişkilere sahiptir. Her iki modelde de para talebi sadece gelir düzeyine bağılıdır. Dolayısıyla Hicks'in iddiası Keynesyen istem dışı işsizliğin sürekli olacağıdır. Çünkü monetarist politika ekonomiyi tam istihdam gelir düzeyine ulaştırmak için faiz oranlarını yeterince düşüremez.

Hicks'in açıklamalarının sonucu olarak, Keynes'in teorisinde işsizlik, para talebindeki likidite tuzağının varlığından dolayı sadece geçici bir olgu olarak yorumlandı. Bu çerçevede, Hicksgil analiz, Keynes'in işsizlik için çözümü üretim ve istihdam düzeylerini belirleyen bir araç olarak mali politikalara odaklandığını ileri sürer.

DENGESİZLİK YAKLAŞIMI

Neo-Klasik Keynesyen iktisada yönelik Keynesyen iktisatçıların eleştirileri, özellikle Keynesyen iktisadın yanlış ortaya konulduğu yönünde ortaya çıkmıştır. Bu iktisatçılar, 1970-1980 döneminde ortaya çıkan bunalıma Neo-Klasik Keynesyen iktisadın sebep olduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu iktisatçıların bir kısmı Neo-Klasik senteze karşı çıkıp IS-LM analizinin Keynesin iktisadını temsil etmediğini belirtirken, bir kısmı da Genel Teori üzerinde durarak beklentiler ve ücret maliyetleri konularına önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Alt başlıkta açıklanacak olan Yeni Keynesyen iktisatçılar, Keynes'in teorisinin Walrasyan Genel Denge Modeli çerçevesinde ortaya konulmasının yanlış olduğunu, Keynes'in modelinin bir “dengesizlik” modeli olduğunu ifade etmişlerdir.

Neo-Klasik Sentez döneminde, Hicks çizgisini Patinkin geliştirmeye çalıştı. Patinkin'e göre, piyasa hareketlerinin tümü dikkate alındığında, ekonominin genel dengeye ulaşmamasının (Keynesçi işsizliğin) nedeni piyasa güçlerinin (ücretlerin çok yavaş düşmesi, reel balans etkisinin çok düşük olması gibi) etkilerini kısa dönemde gösterememesidir. Bu anlamda Keynesçi iktisat dengesizlik iktisadı olarak yorumlanabilir. Ancak uzun dönemde, piyasalar Walrasyan tatonnement mantığına göre hareket eder. Patinkin'in söz ettiği bu güçler (esnek fiyatlar ve ücretler) ekonomiyi tam istihdam götürecektir (Patinkin, 1965:328).

Walrasgil denge çerçevesinde, sürekli istem dışı işsizlik olgusunun açıklanamayışını, bir anlamda tatonnement sürecinin başarısızlığını ilk sorgulayan Clower ve Leijonhufvud olmuştur. Clower'e göre, emek piyasalarındaki arz fazlası Walras Kanunu ile çelişiyordu ve sorun emek

piyasasındaki bu arz fazlasını başka bir piyasaya talep fazlası olarak yansıtacak bir mekanizmanın olmamasıydı. “Para mal satın alır ve mallar para satın alır, ancak mallar mal satın almaz” diyen Clower (1965)'e göre çalışanlar emeklerini mal satın almadan önce satmaktadırlar. Oysa Walrascı genel dengede bu iki işlem aynı anda meydana geliyordu. Bunun sonucu olarak dengeye ulaşamayabilir. Firmanın çalışanları gelirlerinin yalnızca küçük bir kısmını firmanın ürettiği mallara harcayacaklardır. Böylece ekonomi eksik istihdamda kalacaktır. Bu durumda rasyonel talep koşullarında bir tam istihdam dengesi vardır. Diğer yandan, Leijonhufvud, piyasadaki denge ayarlamasının Walrascı çerçevede fiyat değişimleri ile gerçekleşme varsayımını sorguladı ve Keynesci iktisadın miktar-ayarlamalarına dayandığını savundu. Toplam talepte bir düşme olduğunda, eğer fiyat ayarlamaları, miktar ayarlamalarının arkasında kalırsa bunun stok artışı-işçi çıkarma-fiyat düşmesi-stok azalışı-ücretlerin düşmesi-efektif talep düşmesi-stok artışı şeklinde bir resesyon süreci başlatacağını bu süreci ters çevirecek otomatik bir mekanizmanın olmadığını ileri sürdü (Yay, 2007:).

Keynesyen dengesizlik modelleri Barro ve Grossman (1971), Benassy (1975) ve Malinvaud (1977)'un eserlerinde de incelenmiştir. Barro ve Grossman bir yandan mal arz ve talebi oranında dengesizlik, diğer yandan emek arz ve talebi oranında ayarsızlıklar olduğunu savunup bu dengesizliklerin nedeni olarak, fiyat sinyallerinin bloke edilmesi ya da rijitliği olduğunu vurgulamışlardır.

Bensay ve Malinvaud fiyat ve ücret yapışkanlıklarının nedenlerini açıklamak için makro ekonomik dengesizliğin mikro temellerini araştırdılar. Malinvaud tayinlamayı içeren farklı bir denge analizi geliştirdi. Buna göre emek ve mal piyasası dengesizdir. Mal piyasasında alıcıların emek piyasasında satıcıların tayinlanması durumunda toksit istihdam meydana gelmektedir. Sonuçta dengesizlik yaklaşımı, üretim ve istihdam seviyelerindeki konjonktürel dalgalanmaların fiyatlarla ilgili olduğunu iddia etmektedir.

Yeni Keynesyen Teori: Walrasyan olmayan Olmayan Dengenin “Keynesyen” Mikro kuruluşları

1980'lerde geliştirilen Yeni Keynesyen Teori, Mikro ekonomik esaslara dayalı Keynesci ekonominin, Yeni Klasik modele bir eleştirisidir.

Yeni Keynesci olarak adlandırılan bir grup iktisatçı, fiyat ve ücret katılıklarının mikro ekonomik nedenleri üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırarak makro ekonominin mikro temelleri üzerinde durmuşlar, ancak bu iktisatçılar ekonomik dalgalanmaların açıklanmasında çoğu iktisat okulunun takip ettiği Walrascı paradigmadan ayrılarak, Keynes'in “Genel Teorisinde” yer alan Walrascı olmayan bir paradigmayı esas alarak ekonomik dalgalanmaları açıklayama çalışmışlardır (Özer ve Taban, 2006:96).

Yeni Keynesyen teori temelde fiyat ve ücret yapışkanlıklarını sorgulamakta ve

bunlara cevap aramaktadır.

Gordon (1990) ile Greenwald ve Stiglitz (1993) Yeni Keynesyen teorisinin iç yüzünü açıklarlar. Ücret yapışkanlığı, işgücü piyasasının dengesizliğine dayanan modellerle açıklanır. Diğer yandan, fiyat yapışkanlığı, fiyat ayarlamasının yüksek marjinal maliyetine bağlı olarak, mal piyasasındaki düzensiz rekabetle açıklanır.

Etkin ücret modeli, emek homojen bir nesne olmadığından, emeğin verimliliğinin firmalarca ödenen ücretlerden etkilendiğini kabul eder. Eğer işçilerin kalitesi alınan ücretlerle bağlantılıysa, firmaların ücret azaltması teklifi, işçi verimliliğinde düşmeye neden olacaktır. Bu da firma kazancını düşürecektir. Yani firmalar talep düştüğünde ücretleri azaltamayacak, bu da işsizliğe neden olacaktır.

Zımnî sözleşme modelinde ise, firmalar, işsizlerin işsizlik riskine ve finansal piyasalara erişme zorlukları bağlamında gelir dalgalanmalarına karşı, gerçek ücretleri dengeleyecek şekilde sigorta önerirler.

Eğer iş kontratlarında bu husus belirtilirse, üretimdeki dalgalanmalar, gerçek ücretlerde herhangi bir değişmeye neden olmaz. Yani bu modelde, ücretler, sadece emek hizmetinin bedeli değil, aynı zamanda gelir seviyelerindeki dalgalanma riskine ve dış etmenlerden kaynaklanan üretim düşmesine karşı sigortayı da içerir.

İçerdekiler dışarıdakiler modelinde, işçilerin bazı pazarlık güçlerinin olması durumu incelenir. Bu modele göre emek piyasası, mevcut çalışanlar ve işsizlerden oluşur. İşçiler talebin azaldığı bir durumda, ücret azalmasına karşı ağırlıklarını koyarlar. Bu modelde, firmalar işçilerin, ücret azalmasına karşı ağırlıklarını koyarlar. Bu modelde, firmalar işçilerin ücret talebini kabul ederler; çünkü çalışanların yerine işsizlerin alınması halinde, firmalara eğitim ve istihdam maliyetleri çıkar. İşte bu yüksek maliyet, çalışmakta olana, işten çıkarılma ve ücret azaltılmasına karşı pazarlık gücü sağlar.

Menü maliyeti yaklaşımında ise Mankiw'e göre: "firma fiyatı önceden belirler, sadece küçük menü maliyetlerinin maruz kaldığı değişikliklerde bu fiyat değişir." demektir (Mankiw, 1985:530) . Talep dalgalanmaları durumunda dahi kısa dönemde fiyat ayarlaması yapılmaz, çünkü fiyat değişikliği bazı maliyetler getirir. Yani bu yaklaşım, firmaların fiyat belirleyici ve tekelleşme gücü olduğunu gösterir.

Yeni Keynesyen ana teorisine iki soru yöneltilebilir. Makroekonomik dalgalanmaları belirleyen fiyat ve ücret yapışkanlıkları Genel Denge Analizinde neyi ifade eder?

Bu soruya cevap 1970'lerde oluşturulan dengesizlik teorisine kısmen verilmiştir. Yeni Keynesyen teorisinin orijinalliği, onun; ekonomik etkenlerin bu denli karışık bir ortamda nasıl optimize edildiğini göstererek, fiyat ve ücret

yapışkanlığını kararlı bir mikro ekonomik teoriyle açıklama çabasında yatmaktadır.

Post Keynesci Yaklaşım

Neo-klasik iktisada tepki olarak ortaya çıkan Post-Keynesci iktisat, para arzının içselliği, yatırım harcamalarının istikrarsızlığı, mali kriz, firmaların fiyatlandırma davranışları, bilgi, belirsizlik ve beklenti konularına getirdikleri açılımlarda odaklanmaktadır.

Post-Keynesçilere göre, kapitalist bir ekonomi eksik rekabet ve oligopolistik bir piyasa yapısına sahiptir. Bu nedenle firmalar, belirsizliğin geçerli olduğu bir ekonomide fiyatlandırma politikalarını bu oligopolistik yapının varlığına göre oluşturmaktadır. Oligopolistik yapıdaki dev şirketler maliyetlerinin üstüne belirli bir kar marjı (mark-up) eklemeyi ve bunu uzun süre devam ettirmeyi başarabilmektedirler. Parasal ücretler ise, büyük ölçüde dışsal, kurumsal faktörler tarafından belirlenir. Post-Keynesci iktisatçılar yatırım, tasarruf ve finansal kararların belirlenmesi süreciyle de ilgilenmektedir. Onlara göre kararlar parasal ekonomide belirlenmektedir. Gelecek belirsizdir. Üretim zaman alır ve sermaye stoku “malleable” (kolay uyar) değildir (Eren, 2001: 119). Para kuramının daha az soyut ve mutlaka gerçek dünya ile ilişkili olması gereklidir. Bu nedenle parayı bütün reel işlemler tamamlandıktan sonra sisteme katan Walrascı genel denge analizi ve buna dayalı Neo-Klasik sentez gerçekçi değildir. Post-Keynesçilere göre, para kuramının sahip olması gereken özellikler;

i-Sıfır veya önemsiz üretim esnekliği

ii-Sıfır veya önemsiz ikame esnekliği

iii-Paranın değişim aracı olmaktan, değer biriktirme aracına dönüştürülmesi yada tersi işlemin maliyetinin sıfır yada önemsiz olmasıdır (Başoğlu, ve diğerleri, 2004:9) Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı konuları ile ilgilenen Post-Keynesci kuram da her iki konuda da temel belirleyici unsur, Neo-Klasik kuramın temelini oluşturan görelî fiyatlar yerine yatırımlardır. Post-Keynesci kuram ekonomiyi tarihsel bir süreç içinde ele alırken, Neo-Klasik kuramın hem genel dengeye, hem de kısmi dengeye dayalı modelleri ile kesin bir tezat oluşturur. Çünkü bu modellerde parametreler değişse bile, talep bir süre sonra yine belirli bir denge düzeyine ulaşmaktadır. Genel denge kuramında kurumsal yapı üzerine hiç durulmamış olmasını eleştiren Post-Keynesci kuramda ekonomik politik kuramların ekonomik olaylar üzerinde büyük önemi vardır.

SONUÇ

Birçok makro iktisatçı iktisadi dalgalanmaları Walrasgil paradigma çerçevesinde açıklamaya çalışırken; aynı anda diğer birçok makro iktisatçı da Keynesgil iktisadının Walrasgil olmayan varsayımlarının doğruluğunu göstermeye çabalamaktadır. Ücretlerin ve fiyatların, tüm piyasalardaki arz ve talebi eşitleyecek şekilde anında ayarlanmada başarısız olmaları, 1960'lardaki hâkim görüşün temel varsayımıydı. Eğer bu varsayım sağlam bir mikro ekonomik mantıkla desteklenebilirse, hâkim görüş belki ufak tefek düzeltmelerle yeniden canlandırılabilirdi.

Dengesizliği açıklamaya çalışan modellerin çoğunun merkezi emek piyasası oldu. Bu modellerin birincil cazibeleri, gözlemlenen kurumları yansıtıyor olmalarıdır. Birçok işçi, nominal ücretin önceden belirlendiği sözleşmelere tâbi gözükmektedir. Makroekonomik bir modele dahil edildiğinde bu gözlem, para politikasının yürütülmesinde önemli çıkarımlara sahiptir. Şöyle ki, para politikası, rasyonel beklentiler varsayımına rağmen istikrar politikası için potansiyel bir araç haline gelmektedir.

Geçen yirmi yılın bazı gelişmeleri, bugün geniş kabul görmektedir. Rasyonel beklentiler kavramı, artık makro iktisatçılar arasında tartışmalı bir konu değildir. Kurallar karşısında takdir meselesi üzerindeki tartışmalar devam etmesine rağmen, zaman tutarsızlığı genellikle ihtiyari politika kullanımı ile ilgili ciddi bir problem olarak kabul edilmektedir. En temel olarak, hemen bütün makro iktisatçıların üzerinde anlaştıkları husus, makro iktisadi firma bazlı mikro ekonomik prensiplere oturtma çabalarının, araştırma gündeminde geçmişte olduğundan daha fazla yer alması gerektiğidir.

Ancak konjonktür teorisi konusu üzerinde, yeni bir görüş birliğine doğru çok az hareket görünmektedir. “Yeni Klasikler”in ve “Yeni Keynesgiller”in her biri, kendi paradigmaları çerçevesinde önemli ilerlemeler yaptılar. İktisadi dalgalanmaları açıklamak için yeni klasik teorisyenler şimdi teknoloji şoklarının, zamanlar arası ikamenin ve reel konjonktürün rollerini vurgulamaktalar. Yeni Keynesgil teorisyenler, şu anda tekelci rekabetten, menü maliyetlerinden ve etkin ücretlerden söz etmekte. Daha genel olarak, klasikler konjonktürün dışsal müdahalelerin olmadığı bir piyasa modeli çerçevesinde anlaşılabilirliğine inanmaya devam ederlerken; Keynesgiller çeşitli türlerdeki piyasa başarısızlıklarının makro ekonomideki dalgalanmaları açıklamada esas olduklarına inanmaktadırlar.

Neo-Klasik sentez olarak adlandırılan yaklaşıma tepki olarak ortaya çıkan Post Keynesci iktisat, bir yandan Harrod'un uzun dönem büyüme dengesi sorununa, diğer yandan da Harrod'un bölüşüm sorununa bir çözüm getirme çabasıdır.

KAYNAKÇA

- Barro, R. ve Grossman, H. (1971). "A general disequilibrium model of income and employment," *American Economic Review*, 61: 82-93.
- Benassy, J. P. (1975). "Neo-Keynesian disequilibrium theory in monetary economy", *Review of Economic Studies*,.42: 503-23.
- Başoğlu, U. ve Diğerleri (2004). *İktisatta Devrimler ve Karşı Devrimler, İstanbul.*
- Clower, R. W. (1965). "The Keynes in Counterrevolution: A Theoretical Appraisal", in: *the Theory of Interest Rates: Proceeding of Conference Held by International Economy Association*, F.H. Hahn and F.p.R. Breakling (Ed.) London: Mcmillan,
- Eren, E (2001). *İktisat'ın Dama Taşları, Ekoller-Kavramlar-İz Bırakanlar I, İstanbul: İÜ İktisat Mezunları Cemiyeti İktisat Dergisi.*
- Filho, F. (1996) "Keynesians", Monetarists, New Classicals and New Keynesians: A Post Keynesian Critique" *Analize Economica*, 25: 63-75.
- Friedman, M. (1968) "The role of Monetary Theory." *American Economic Review*, 58:1-17
- Friedman, M.(1970.) "A theoretical framework for monetary analysis" *Journal of Political Economy*, 78 .193- 238
- Gordon, R. (1990.) "What is New-Keynesian economics?" *Journal of Economic Literature*, .28: 1115-71
- Greenwald, B. & Stiglitz, J.E (1987.). New Keynesian and new classical economics. *Oxford Economic Papers*, 39, 119-32,
- Hicks, J.(1937) "Mr.Keynes and the "classics": a suggested interpretation. *Econometrica*, 5: 145-59
- Lucas, R. (1972) "Expectations and the neutrality of Money". *Journal of Economic Theory*, 4, .103-24.
- Lucas, R. & Sargent, T.(1981) After Keynesian macroeconomics. In: _____ (eds.). *Rational expectations and econometric practice.*

Minneapolis: University of Minnesota, (reprinted from the original of 1978).

Malinvaud, E.(1977) *The theory of unemployment reconsidered*. Oxford: Basil Blackwell.

Mankiw, N.G. (1985.) "Small menu costs and large business cycles: a macroeconomic model of monopoly," *Quarterly Journal of Economics*, 100:529-39

Patıncın, D. (1965.) *Money, interest, and prices*. New York: Harper & Row,

Özer, M ve Taban, S (2006) *Modern Konjonktür Teorileri*, Ankara,

Yay, T. ve G.G. Yay, (2001) "**Yirminci Yüzyılda Yerleşik İktisat**", Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3: 5-23